

اثرات بازارچه‌های مرزی موقت در امنیت اقتصادی و اجتماعی مناطق

روستایی مرزنشین (روستاهای مرزنشین شهرستان مریوان)

منیژه احمدی^۱، محمدرضا سلیمی سبحان^۲، ندا دهقانی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۵/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۷/۰۶

از صفحه ۱۰۱ تا ۱۲۲

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی

سال هفتم، شماره بیست و هفتم، پاییز ۱۳۹۸

چکیده

احداث بازارچه‌های مرزی اولین گام جهت محرومیت‌زدایی، ایجاد اشتغال، کاهش قاچاق کالا در مناطق مرزی و افزایش امنیت ملی، است. هدف از پژوهش حاضر، بررسی تأثیر بازارچه‌های مرزی موقت در اقتصاد و امنیت اجتماعی مناطق روستایی مرزنشین، در شهرستان مریوان می‌باشد. پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از حیث روش گردآوری اطلاعات توصیفی-تحلیلی است. جهت گردآوری اطلاعات از روش اسنادی و در بخش میدانی از روش پیمایش مبتنی بر تکمیل پرسش‌نامه و مصاحبه بهره گرفته شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل (۵۵۳۲) نفر از مرزنشینان می‌باشند که با استفاده از روش‌های آماری تعداد (۲۵۰) نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شده‌اند. اعتبار پرسش‌نامه‌ها نیز از طریق آزمون آلفای کرونباخ، (۰/۸۷) درصد به‌دست آمده است. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون t زوجی، کای اسکور و پیرسون استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهند که بازارچه‌های مرزی موقت نتوانسته‌اند تأثیر مثبتی در امنیت اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی مرزنشین داشته باشند، و روستاهای نزدیک‌تر به مرز تأثیرپذیری بیشتری از بازارچه‌های موقت مرزی دارند. با توجه به آزمون t زوجی، درآمد روستاییان به دلیل از بین رفتن فعالیت قاچاق کالا در منطقه، بعد از تأسیس بازارچه‌های مرزی موقت نسبت به قبل از تأسیس بازارچه‌ها، کاهش یافته است.

کلید واژه‌ها: بازارچه‌های موقت مرزی، امنیت، مناطق روستایی، شهرستان مریوان.

۱- استادیار رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، ایران.

۲- استادیار پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا، تهران، ایران.

۳- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، ایران، (نویسنده مسئول)، n_dehghani69@yahoo.com.

امروزه اقتصاددانان از تجارت همچون موتور محرکه‌ای برای توسعه یاد می‌کنند. از این رو تأسیس و ایجاد بازارچه‌های مرزی به‌عنوان راهکاری مطلوب جهت رفع شکاف مناطق مرزی و برون‌رفت از بحران اقتصادی کنونی مرزنشینان مورد استقبال بسیاری از برنامه‌ریزان توسعه قرار گرفته است (طیبنیا و منوچهری، ۱۳۹۵: ۱۴۸). از گذشته‌های دور مناطق مرزنشین به دلیل ناتوانی‌های بالقوه، جزء مناطق منزوی و محروم به حساب می‌رفتند. بنابراین شهرها و روستاهای واقع در این مناطق بسیار محدود و از توسعه پایینی برخوردارند؛ اما با جهانی‌شدن صنعت، تجارت، امور مالی و تغییرات در نظام بین‌المللی، تفکرات ژئواستراتژیکی به‌سوی باورهای جغرافیای اقتصادی مرزها معطوف شد. به‌گونه‌ای که تحولات در کارکردهای مرز و نگرش به آن، به‌عنوان یک فرصت اقتصادی از سوی نظام‌های سیاسی حاکم، موجب افزایش جمعیت در مناطق مرزی شده و شرایط جدیدی را رقم زده است. این شرایط جدید، مرکز را وادار به تجدیدنظر در روابط خود با پیرامون کرده است (پنا^۱، ۲۰۰۵: ۲۸۶-۲۹۰). ناتوانی‌های بالقوه طبیعی و اقتصادی برخی از این مناطق، خصوصاً در زمینه‌های کشاورزی، صنعت، مهاجرت، تفاوت‌ها و عدم تعادل‌های منطقه‌ای و فضایی بین مناطق مرکزی و مرزی به دولت‌های وقت این امکان را داد که در خصوص محرومیت‌زدایی، ایجاد اشتغال، نگهداشت جمعیت، ممانعت از تخلیه مناطق مرزی و وقوع قاچاق، تمهیداتی را در مبادلات بازرگانی نواحی مرزی ایجاد کنند (احمدی‌پور و همکاران، ۱۳۸۷: ۶). مهم‌ترین ویژگی ساختار این مناطق، فقدان تنوع در بسترهای اقتصادی و فرصت‌های شغلی به‌خصوص برای نیروی انسانی رو به افزایش روستایی است (حسینی، ۱۳۹۳: ۲۰). یکی از تمهیدات لازم برای پویا کردن اقتصاد نواحی مرزی، توسعه مبادلات مرزی در قالب‌های قانونمند و تسهیل شده بازارچه‌های مرزی است که می‌تواند محرک خوبی برای افزایش مبادلات رسمی، شکوفایی مزیت‌های نسبی و گسترش همکاری‌ها و توسعه بازارهای بین منطقه‌ای، تثبیت قیمت‌ها، جهت‌دهی سودهای تجاری، افزایش اشتغال و رفاه برای جامعه مرزنشین باشد (کامران و همکاران، ۱۳۸۸: ۹).

۱۰۳ اثرات بازارچه‌های مرزی موقت در امنیت اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی مرزنشین

◇ در سال‌های اخیر، دولت به‌منظور جلوگیری از مهاجرت و بهبود رفاه و بهزیستی مردم مناطق مرزنشین، اقدام به تأسیس بازارچه‌های مرزی کرد تا از این‌رو به بحران بیکاری، فقر و برقراری عدالت اجتماعی نائل شود. اشتغال و تأمین معیشت ساکنان مناطق مرزی، کنترل قاچاق کالا، افزایش امنیت مرزها و شکوفایی اقتصاد محلی، افزایش رونق مناطق شهری و روستایی محدوده‌های مرزی، از مهم‌ترین اهداف راه‌اندازی بازارچه‌های مرزی است. از این طریق مردم ساکن در نواحی مرزی کشورهای همسایه می‌توانند در کنار هم و باهم از فرصت‌ها و منابع مشترک استفاده کنند و این امر می‌تواند منجر به دوستی و تفاهم طرفین، امنیت و ایجاد فرصت‌های شغلی شود (عبده زاده و فتح الهی، ۱۳۹۴). در این پژوهش، به بررسی تأثیر بازارچه‌های مرزی پیران و دره وران شهرستان مریوان بر احساس امنیت مردم روستاهای اطراف بازارچه و شاغلین در آن می‌پردازیم که احساس امنیت در دو بُعد اقتصادی و اجتماعی بررسی شده است. توسعه‌یافتگی اقتصادی مناطق مرزی و رفاه نسبی در این مناطق می‌تواند سبب کاهش برخی از مشکلات مرزی از قبیل قاچاق کالا، موادمخدر و سرقت شود و از تخلیه جمعیتی مناطق مرزی جلوگیری کند. به همین دلیل پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این دو پرسش است که ایجاد بازارچه‌های مرزی و گسترش مبادلات مرزی در منطقه تا چه حد بر احساس امنیت اقتصادی و اجتماعی مرزنشینان تأثیرگذار بوده است؟ و اهداف تأسیس این بازارچه‌ها تا چه حد تحقق یافته است؟

پیشینه پژوهش

در خصوص بازارچه‌های مرزی مطالعه و تحقیقات به نسبت جامعی انجام شده است ولی با توجه به موضوع پژوهش در این قسمت سعی شده است تا از پیشینه اصلی که همان بُعد اقتصادی و اجتماعی و امنیت (امنیت اقتصادی و اجتماعی) بازارچه‌های مرزی است، استفاده شود (جدول شماره ۱).

محقق	عنوان پژوهش	نتایج
نی بور ^۱	اثر ادغام و یکپارچه‌سازی در مناطق مرزی و بررسی نظریه‌های اقتصادی و مطالعات وی از آنجایی که تعادل فضایی، ادغام و یکپارچگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد ممکن است که هزینه‌های حمل‌ونقل بین‌المللی را آسان کند و حرکات سازنده مرزی را تغییر دهد.	اگر روابط مناطق مرزی بین دو کشور باهم به‌صورت یکپارچه باشد و بتوانند روابط اقتصادی خود را سازمان دهند، مناطق مرزی از نظر اقتصادی پیشرفت بیشتری را حاصل می‌کنند و همچنین به عقیده نظریه‌های اقتصادی و مطالعات وی از آنجایی که تعادل فضایی، ادغام و یکپارچگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد ممکن است که هزینه‌های حمل‌ونقل بین‌المللی را آسان کند و حرکات سازنده مرزی را تغییر دهد.
فریز ^۲	مرزهای اقتصادی لامپدوسا و صنعت نوپای مهاجرت در سیسیل و تونس (۲۰۱۲).	با توجه به درگیری‌های چندملیتی و محلی در مورد اختصاص دادن منابع و تعامل بین اقتصاد رسمی و غیررسمی، به قاچاقچیان مرزی در لامپدوسا که مربوط به جزیره و حوزه‌های ملی است پرداخت.
اف تی سی ای ^۳	بازارچه‌های مرزی، دسترسی به مرز بُعدی (۲۰۱۳).	بازارچه‌های مرزی باعث افزایش مبادلات قانونی، گسترش نظارت بر عملکردهای مبادلاتی، گسترش زیرساخت‌ها، دسترسی به سرمایه‌های خارجی و رونق کسب‌وکار می‌شوند.
نیکلسون ^۴	انگیزه و عملکرد کارفرمایان مرزی از اقتصادهای در حال ظهور در چین و هند (۲۰۱۳).	با توجه به نتایج تحقیق ادغام محل سکونت بر عملکرد مرزی، باعث تولید بازده بیشتر سهام‌داران و جمع‌آوری آن به کشورهای توسعه‌یافته شده است. فعالیت شرکت‌های خارجی در نواحی مرزی، به‌طور عمده در کشورهای توسعه‌یافته بیشتر است.
ویلسون ^۵	انتقال اقتصاد مرزی در ایالات متحده و مکزیک: گزارش انجمن منطقه‌ای با رقابت اقتصادی (۲۰۱۴).	فقط با نهادهای قوی در مناطق مرزی می‌توان مرز جوامع را به‌صورت یکپارچه و قوی نگه داشت و هم اینکه می‌توان از آن برای انجام مبادلات و فعالیت‌های اقتصادی استفاده کرد. ویلسون معتقد بود که قانون‌گذاری و برنامه‌ریزی برای مرز نیاز به پشتیبانی و تلاش‌های قوی و مداوم مالی دارد.
سنتورو ^۶	بازارهای مرزی تازه تأسیس (۲۰۱۴).	در اکثر کشورها، بازارهای مرزی علاوه بر اینکه توانسته‌اند تأثیرات مثبتی بر روی شاخص‌های اقتصادی مناطق مرزی بر جای گذارند، باعث جلوگیری از بروز فساد مالی شده‌اند.
مگرمان ^۷ و همکاران	فاصله از مرز و تأثیر آن بر اقتصاد (۲۰۱۵).	به عقیده ادواردز مسائلی که در اثرات اقتصادی فاصله از مرز مؤثرند به این شرح‌اند: (۱) ارزش و حجم تجارت دوجانبه؛ (۲) تجارت حاشیه‌ای؛ (۳) رقابت در بازار و رقابت در شرکت هظا؛ (۴) یکپارچه‌سازی منطقه و سود و هزینه‌های آن؛ (۵) تجارت، نوآوری و

1- Niebuhr

2- Friese

3- FTSE

4- Nicholson, R

5- Wilson, N

6- Santoro

7- Magerman

محقق	عنوان پژوهش	نتایج
		فناوری سرریز؛ ۶ ادغام و همگرایی اقتصاد کلان.
گافنی ^۱ و همکاران	کسب مشارکت شرکت‌های چندملیتی (MNE) در بازارچه‌های مرزی در حال ظهور: نقش فاصله اقتصادی و دانش (۲۰۱۶).	سطح بیشتری از انتقال دارایی با توجه به هدف قرار دادن سرمایه-گذاری در کشورهایی که از نظر اقتصادی یا دانش از راه دور ممکن است، بخواهند در افزایش سطح مشارکت بیشتری شرکت داشته باشند.
گو ^۲ و همکاران	تأثیر بازارچه‌های مرزی در اقتصاد گردشگری (۲۰۱۶).	یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بازارچه‌های مرزی با توجه به تجارت‌های مختلف بین کشورها باعث بهبود وضعیت اقتصادی منطقه و همچنین توسعه گردشگری شده است. از طرفی بازارچه‌های مرزی باعث رفت‌وآمد گردشگران از کشورهای مختلف شده است.
افتخاری و همکاران	ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه‌های مرزی بازتاب‌های توسعه (۱۳۸۷).	نتایج به‌دست آمده در این تحقیق حاکی از آن است که بازارچه توانسته است اثرات اقتصادی مثبتی بر روی مناطق پیرامون خود بر جای گذارد.
محمدی یگانه و همکاران	ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه مرزی مهران بر توسعه نواحی روستایی (۱۳۹۱).	این بازارچه توانسته توسعه اقتصادی نواحی روستایی پیرامون را در پی داشته باشد، وضعیت درآمدی و دیگر شاخص‌های توسعه غیر از دو مؤلفه (وضعیت تولیدات، رفاه) همه از سطح معناداری کمتر از (۰۰۰۱) درصد برخوردار بوده و این نشان‌دهنده تأثیرگذاری مثبت بازارچه بر این شاخص‌ها است.
ارمغان	اثرات اقتصادی بازارچه‌های مرزی در توسعه روستایی در شهر آستارا (۱۳۹۱).	برای دستیابی به اهدافی همچون توسعه اقتصادی، رشد صادرات، رونق بخشی به بخش تولید، اشتغال‌زایی، کاهش هزینه‌های تولیدی و توسعه منطقه‌ای و تشکیل بازارچه‌های مرزی می‌تواند به‌عنوان یک راهکار مناسب به حساب آید و در رونق بخش اقتصادی اثرات مثبتی به همراه داشته باشد.
چولکی	ارزیابی اقتصادی و بررسی منافع حاصله بازارچه‌های مرزی بر روستاهای پیرامون در شهرستان سردشت (۱۳۹۱).	اثرات اقتصادی بازارچه بر بهبود وضعیت معیشت، درآمد و رفاه خانوارهای روستایی خیلی کم بوده است. دلیل اصلی آن رسمی نبودن بازارچه و عدم ورود کالا از مبادی آن، دوطرفه نبودن بازارچه‌ها بین دو کشور ایران و عراق و نابرابری در سودآوری مبادلات به نفع اقلیت روستاییان، پبله‌وران به‌ویژه پبله‌وران شهری و سهم به مراتب کمتر برای اکثریت روستاییان کارگر را می‌توان ذکر کرد.
ابراهیمی	ارزیابی تأثیرات اجتماعی -	محدوده تأثیر این بازارچه تا شعاع شش کیلومتری بوده و اثر

1- Gaffney,N
2- Xinhua Gu

محقق	عنوان پژوهش	نتایج
مستکانی و احمدوند	اقتصادی بازارچه مرزی سر و بر توسعه مناطق روستایی	اقتصادی آن در منطقه روستایی پیرامون بیش از اجتماعی و کاهشی بوده است. پیرامون (۱۳۹۴).
شمسی و همکاران	ارزیابی جایگاه بازارچه‌های مرزی در امنیت و توسعه پایدار شهرهای مرزی، مورد مطالعه: شهرستان سردشت (۱۳۹۲).	استقرار بازارچه مرزی و ایجاد اشتغال برای ساکنین مرزنشین تا حدودی توانسته است از خیل عظیم مهاجران روستایی به شهر بکاهد، در این راستا ایجاد بازارچه مرزی در منطقه سردشت نقطه عطفی در تولید، ایجاد اشتغال، تثبیت جمعیت مرزنشین، افزایش درآمد و توسعه پایدار محسوب می‌شود.

مبانی نظری پژوهش

امنیت

امنیت یک مفهوم چندوجهی است و به همین جهت درباره معنای آن اختلاف زیادی وجود دارد. تعاریف مندرج در فرهنگ‌های لغت درباره مفهوم کلی امنیت بر روی «احساس آزادی از ترس» یا «احساس ایمنی» که ناظر بر امنیت مادی و روانی است، تأکید دارند (عبده زاده و فتح الهی، ۱۳۹۴). احساس امنیت موضوعی است که در بهداشت روانی به آن پرداخته می‌شود. ارتباط امنیت با بهداشت روانی بدین صورت است که وجود امنیت موجب آرامش و آسودگی است. شخص با وجود امنیت، احساس راحتی کرده و برای هدف‌های قابل پیش‌بینی زندگی خود برنامه‌ریزی می‌کند در حالی که شخص در حالت ناامنی، قدرت برنامه‌ریزی را ندارد و همه توان او صرف مبارزه با پیامدهای ناامنی می‌شود (آقابابایی، ۱۳۸۹: ۵۵-۵۶). با نگاهی به کشورهای مختلف جهان، متوجه این واقعیت می‌شویم که عموم این کشورها به مقوله امنیت اهمیت زیادی می‌دهند، چراکه این امر پیش‌نیاز هرگونه توسعه در زمینه‌های گوناگون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و علمی بوده و تمامی کشورها در جهت رسیدن به آرمان فعالیت می‌کنند. در رابطه با نقش امنیت در توسعه اقتصادی هر جامعه می‌توان گفت که اهمیتی کلیدی دارد برای مثال می‌توان گفت بدون وجود امنیت در زمینه اقتصاد، هیچ سرمایه‌گذاری جدیدی اعم از داخلی و خارجی در کشور صورت نخواهد گرفت یا انجام این سرمایه‌گذاری‌ها اندک خواهد بود و جامعه دستخوش نابسامانی‌های اقتصادی مانند گسترش اقتصاد دلالی، فرار سرمایه، کاهش اشتغال، افزایش بیکاری و انواع معضلات

۱۰۷ اثرات بازارچه‌های مرزی موقت در امنیت اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی مرز نشین خواهد شد. برعکس باوجود امنیت اقتصادی در یک جامعه شاهد جذب سرمایه‌ها، رونق اقتصادی، افزایش اشتغال، کاهش بیکاری و افزایش تولید خواهیم بود (دلاور و رضایی، ۱۳۸۳).

بازارچه مرزی

یکی از ویژگی‌های تشکیل بازارچه‌های مرزی مسئله امنیت است. بازارچه‌های مرزی با توجه به ساختارشان توانسته‌اند مسئله امنیت مرزها را تا حدودی برآورده نمایند و این مسئله روی شرایط اقتصادی مناطق مرزی تأثیر بسزایی داشته است. چراکه تشکیل بازارچه‌های مرزی به تأمین نیازمندی‌های اساسی مرزنشینان باقیمت‌های مناسب کمک کرده و گذشته از آن راهی برای صدور کالاهای غیرنفتی است که زمینه اشتغال برای مرزنشینان فراهم می‌کند. نیروهای انسانی فاقد شغل در مناطق مرزی اهرمی است در دست دشمن که با کمک این اهرم می‌تواند مقاصد خود را برعلیه دولت به دست نیروهای همان کشور انجام دهد (فتح الهی، ۱۳۹۰: ۹۸).

بازارچه مرزی محوطه‌ای است محصور، واقع در نقطه صفر مرزی و در جوار گمرکات، مجاز به انجام تشریفات ترخیص کالا یا مکان‌هایی که طبق تفاهم‌نامه‌های منعقدشده بین جمهوری اسلامی ایران و کشورهای هم‌جوار تعیین می‌شود (کهنه پوشی و عنابستانی، ۱۳۹۱: ۹). می‌توان بازارچه‌ها را به دو دسته کلی تفکیک کرد: (۱) بازارچه‌های مرزی مصوب تجاری اقتصادی: این بازارچه‌ها بر اساس مصوبه هیئت‌وزیران تشکیل شده‌اند؛ و (۲) بازارچه‌های امنیتی یا ویژه: این بازارچه‌ها مجوز تأسیس آن‌ها توسط شورای عالی امنیت ملی صادر می‌شود که عموماً در مرز ایران با عراق و افغانستان قرار دارد و بر اساس شرایط امنیتی در زمان و مکان معین ایجاد می‌شود (طیب‌نیا و منوچهری، ۱۳۹۵: ۱۵۱). به عقیده صاحب‌نظران، فعالیت‌های اقتصادی مناطق مرزی می‌تواند در ترقی و توسعه اقتصادی نواحی مرزی، بهبود استانداردهای زندگی مردم، کاهش فقر، توزیع مناسب درآمد، ایجاد رابطه دوستی و تسریع همکاری‌های بیشتر بین نواحی مرزی نقش اساسی داشته باشد (چاندوویت و چالاموونگ^۱، ۲۰۰۴: ۱۴۵). دلایل اقتصادی در ایجاد بازارچه‌های مرزی میان دو کشور را می‌توان در مدل‌های توسعه

منطقه‌ای و مبادلات دو یا چندجانبه جستجو کرد؛ طبق این مدل‌ها بر اساس مزیت نسبی و مزیت رقابتی اقدام به مبادلات تجاری می‌شود. در این مبادله کشوری که در صدور کالا، برتری نسبی دارد نسبت به صدور آن اقدام کرده و به جای آن کالایی که در آن مزیت کمتری دارد را وارد می‌کند؛ بنابراین با تخصیص بهینه عوامل تولید، هر دو کشور از مزایای تجارت برخوردار خواهند شد. اگرچه بر مدل فوق انتقاداتی وارد است؛ از جمله می‌توان به پیامدهای چنین مبادلاتی که منجر به ضرر و زیان کشورهای کمتر توسعه‌یافته می‌شود، اشاره کرد؛ اما درعین حال نمی‌توان مزایای برخورداری از تجارت برای هر کشور را نادیده گرفت. بی‌تردید تجارت را می‌توان موتور رشد دانست. موفقیت اقتصاد آن دسته از کشورهایی که سیاست‌های درون‌گرایانه و جایگزینی واردات را پیشه کرده‌اند بر همگان روشن است (چولکی، ۱۳۹۱: ۲). در مجموع اقتصاد مناطق مرزی می‌تواند نقش اساسی در ترقی و پیشرفت توسعه اقتصادی نواحی مرزی، بهبود استانداردهای زندگی مردم، کاهش فقر، توزیع مناسب درآمد، ایجاد روابط و آشنایی بیشتر، تشریح همکاری‌های بیشتر بین نواحی مرزی داشته باشد (قادری حجت و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۲۳). چنین واقعیت‌های است که امروزه در دو سوی مرز باعث شده تا کشورهای همسایه در قالب بازارچه‌های مشترک مرزی که از شناخته‌ترین روش‌های توسعه اقتصادی روستاهای مرزنشین به شمار می‌رود و می‌تواند تحولی اساسی در تولید، ایجاد اشتغال، تثبیت جمعیت مرزنشین، افزایش درآمد و در نهایت توسعه پایدار ایجاد نماید، به سمت همکاری‌های متقابل منطقه‌ای هدایت شوند و اقدام نمایند (محمودی، ۱۳۸۳: ۱۴۴). دلایل عمده شکل‌گیری بازارچه‌های مرزی را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

- ۱) اجتماعی: بازارچه‌های مرزی خلأ موجود در محدوده مرزها را برطرف کرده و از خالی شدن حاشیه مرزها جلوگیری می‌کنند که این امر می‌تواند در بالا بردن ضریب امنیت مرزها مؤثر باشد.
- ۲) اقتصادی: باوجود بازارچه‌های مرزی و در نتیجه مبادلات مرزی و صدور محصولات تولیدی از طریق این بازارچه‌ها نه تنها مشکلات معیشتی مرزنشینان حل می‌شود، بلکه سرمایه‌ای نیز برای ورود به عرصه‌های بزرگ اقتصادی به‌دست می‌آید.

۱۰۹ اثرات بازارچه‌های مرزی موقت در امنیت اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی مرزنشین

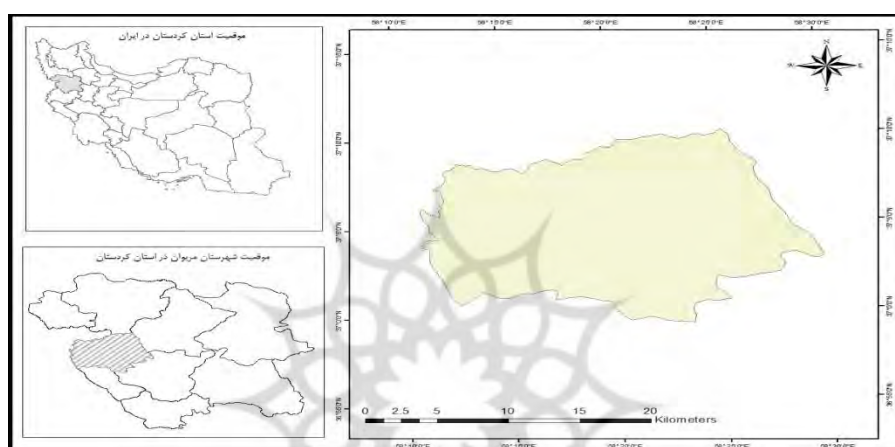
۱) سیاسی: متغیرهای سیاسی از جمله متغیرهای با اهمیت و تأثیرگذار بر حیات بازارچه‌ها است. ضمن آنکه روابط تجاری نیز می‌تواند بر روابط سیاسی تأثیرگذار باشد، برخی مطالعات تجربی نشان می‌دهد، وجود روابط اقتصادی بین دو کشور از بروز جنگ و ستیز بین آن‌ها جلوگیری کرده است.

۴) فرهنگی: اهالی مرزنشین در بسیاری از نواحی مرزی با افراد آن‌سوی مرز رابطه‌های فرهنگی، خویشاوندی، قومی و اجتماعی دارند. وجود زبان مشترک و آداب و رسوم اجتماعی نزدیک به هم سبب نزدیکی ساکنین این نواحی و در نتیجه، رونق فعالیت‌های تجاری می‌شود (عاشری، ۱۳۹۰: ۱۲).

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از حیث روش گردآوری اطلاعات توصیفی-تحلیلی است. جهت گردآوری اطلاعات در بخش نظری از روش اسنادی و در بخش میدانی از روش پیمایش مبتنی بر مصاحبه و پرسش‌نامه بهره گرفته شده است. این پژوهش به دنبال نقش بازارچه‌های مرزی در اقتصاد و امنیت اجتماعی مناطق روستایی مرزنشین می‌باشد. جامعه آماری پژوهش را سرپرستان خانوار روستایی در شهرستان مریوان، تشکیل می‌دهد. بر اساس فرمول کوکران از میان جامعه آماری، (۲۵۰) نفر به‌عنوان نمونه به دست آمد، و همچنین با (۲۰) نفر از افراد نمونه جهت تکمیل یافته‌ها، مصاحبه فردی عمیق صورت گرفت. در بررسی‌های میدانی، برای گردآوری داده‌های موردنیاز، اقدام به تهیه و تکمیل پرسش‌نامه در بین خانوارهای روستای موردنظر همراه با مصاحبه و مشاهده شد، که مهم‌ترین بخش مطالعات میدانی است. برای این منظور، یک نوع پرسش‌نامه طراحی شد که شامل پرسش‌نامه خانوار است و پرسش‌های آن شامل پرسش‌های بسته بود. در طراحی پرسش‌ها، از طیف لیکرت استفاده شد. روایی محتوایی پرسش‌نامه توسط گروهی از متخصصین مورد تأیید قرار گرفت و اعتبار پرسش‌نامه‌ها نیز از طریق آزمون آلفای کرونباخ، (۰/۸۷) درصد به دست آمد. پرسش‌نامه‌های خانوار توزیع شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون t زوجی، آزمون کای اسکوئر (برای فهمیدن نظر مثبت یا منفی افراد پاسخگو به پرسش‌ها از این آزمون استفاده شده است) و آزمون پیرسون در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

شهرستان مریوان به مرکزیت شهر مریوان یکی از (۱۰) شهرستان استان کردستان است که در غرب استان و در مجاورت خاک عراق با طول جغرافیایی (۴۵) درجه و (۵۸) دقیقه تا (۴۶) درجه و (۴۵) درجه طول شرقی و (۳۵) درجه و (۲) دقیقه تا (۳۵) درجه و (۴۸) دقیقه عرض شمالی واقع شده است. این شهرستان دارای سه بخش مرکزی، سرشیو و خاوومیرآباد است و (۶) دهستان دارد (شکل شماره ۱).

شکل شماره (۱). منطقه مورد مطالعه.

یافته‌های پژوهش

تحلیل یافته‌های توصیفی

بررسی ویژگی‌های فردی پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد که تمامی پاسخ‌دهندگان مرد بوده‌اند. از حیث سن (۱۵/۳) درصد پاسخگویان در سن (۱۵-۲۵) سال، (۲۸/۱) درصد پاسخگویان در سن (۲۵-۳۵) سال، (۳۰/۶) درصد پاسخگویان در سن (۳۵-۴۵) سال، (۲۰/۴) درصد پاسخگویان در سن (۴۵-۵۵) سال و (۵/۵) درصد در سنین بالای (۵۵) سال قرار داشته‌اند. از نظر تحصیلات (۴/۶) درصد افراد بی‌سواد، (۱۶/۵) درصد افراد در سطح ابتدایی، (۳۰/۸) درصد افراد در سطح راهنمایی، (۲۵/۱) درصد افراد در سطح دبیرستان و (۲۲/۹) درصد افراد در سطح دیپلم و بالاتر بوده‌اند. بیش از (۸۵) درصد افراد نیز محل سکونت و اقامتشان یکی بوده است (جدول شماره ۲).

وضعیت شغلی پاسخ‌دهندگان در (۲) رده کلی شغل اصلی و شغل فرعی یا مشاغل دیگر مورد ارزیابی قرار گرفت. در رده‌بندی مشاغل اصلی از کل حجم نمونه بر حسب وضعیت شغلی در بین افراد پاسخگو، (۳۳) درصد دارای شغل کشاورزی، (۱۹/۵) درصد دارای شغل خدمات عمومی، (۷/۶) درصد افراد کارمند دولت، (۲۴/۲) درصد افراد دارای شغل کارگری، (۳/۱) درصد افراد دهیار و (۱۲/۶) درصد افراد به سایر اشتغالات می‌پردازند. همچنین میزان اشتغالات صنعتی و اشتغالات وابسته به آن به علت عدم وجود صنایع (بزرگ‌مقیاس یا کوچک) در روستاهای مورد مطالعه، صفر درصد بوده است. در مشاغل فرعی یا جانبی (۳۸) درصد افراد به کولبری، (۳۱/۲) درصد به کار در بازارچه و (۳۰/۸) درصد به سایر اشتغال (کشاورزی، کارگری و خدماتی) می‌پردازند (جدول شماره ۲).

جدول شماره (۲). مشخصات فردی افراد پاسخگو

ویژگی‌های فردی پاسخ‌دهندگان		شاخص	درصد
سن	گروه‌بندی	شاخص	درصد
	۱۵-۲۵	کشاورز	۳۳
	۲۵-۳۵	خدمات عمومی	۱۹/۵
	۳۵-۴۵	کارمند دولت	۷/۶
	۴۵-۵۵	کارگر	۲۴/۲
	۵۵ و بالاتر	دهیار	۳/۱
	بی‌سواد	سایر	۱۲/۶
سطح تحصیلات	ابتدایی	کولبری	۳۸
	راهنمایی	کار در بازارچه	۳۱/۲
	دیپلم و بالاتر	سایر	۳۰/۸
	دیپلمه و بالاتر		
محل سکونت	همین روستا		
	روستای مجاور		
	جای دیگر		

تأسیس بازارچه‌های مرزی اثرات متفاوتی بر زندگی نواحی روستایی مرزنشین داشته است. به‌ویژه در زمینه اشتغال این نواحی تغییرات زیادی را باعث شده است. در زیر به اثرات بازارچه‌های مرزی پرداخته‌ایم. با توجه به یافته‌های پژوهش و افراد پاسخگو، بعد از تأسیس بازارچه‌های مرزی مهاجرت روستا-شهری بیشتر از گذشته شده است؛ زیرا به دلیل حذف قاچاق کالا و وضع قوانین و مقررات مرزی، بیشتر افراد شغل خود را از دست داده‌اند و مجبور به مهاجرت به شهر شده‌اند. پاسخ افراد به این صورت است که (۱۳/۴) درصد کاملاً مخالف، (۱۸/۹) درصد مخالف، (۲۵/۲) درصد بینابین، (۲۷) درصد موافق و (۱۵/۵) درصد کاملاً موافق بوده‌اند؛ بنابراین بیشتر پاسخ‌دهندگان معتقدند برای کسب شغل باید به شهر مهاجرت کنند. نتایج آزمون کای اسکوئر این شاخص نیز معنی‌دار بوده و نظر به اینکه میانگین (۳۰۳۶) درصد و بیشتر از میانگین (۳) می‌باشد؛ بنابراین افراد پاسخ‌دهنده تمایل به مهاجرت برای کسب شغل را دارند. یکی از ساکنان روستایی می‌گوید: «زندگی کردن در روستاهای مرزی بدون امکانات خاصی که ویژه این مناطق باشد خیلی سخت و دشوار است. زمین کشاورزی نامناسب، نبود کارگاه‌های صنعتی و ... زمینه را برای مهاجرت از روستا فراهم کرده است؛ اگر فعالیت در بازارچه-های مرزی زمینه لازم را برای اشتغال فراهم می‌کرد و فعالیت در آن برای ما روستانشین‌های مرزی بیشتر می‌شد ما نیز انگیزه بیشتری برای ماندن داشتیم. در این روستاها با کمبود امکانات برای فرزندان خود مواجهیم که این خود مشکلات بیشتری را برای مردم این منطقه به همراه داشته است». در خصوص امنیت شغلی نیز، افراد پاسخگو معتقد بودند که از شغلی که در بازارچه‌های مرزی دارند احساس امنیت شغلی دارند که (۳۰/۶) درصد کاملاً مخالف، (۳۶/۷) درصد مخالف، (۲۱/۱) درصد بینابین، (۷/۸) درصد موافق و (۳/۸) درصد کاملاً موافق بوده‌اند. آزمون کای اسکوئر این شاخص نیز معنی‌دار بوده و نظر به اینکه میانگین (۲/۱۸) درصد و کمتر از میانگین (۳) می‌باشد؛ بنابراین افراد پاسخگو در این مورد مخالف‌اند؛ بنابراین مردم مناطق مرزی از شغلی که در بازارچه‌های مرزی دارند احساس امنیت شغلی نمی‌کنند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که سود برابر از بازارچه برای هر فرد روستایی یکسان نیست، به‌طوری‌که میزان رضایت افراد پاسخگو (۲۵/۹) درصد کاملاً مخالف، (۳۵/۱) درصد مخالف، (۱۶) درصد

۱۱۳ اثرات بازارچه‌های مرزی موقت در امنیت اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی مرز نشین
 بیابین، (۱۳۷۴) درصد موافق و (۹/۶) درصد کاملاً موافق بوده‌اند. با توجه به نظر پاسخ-

دهندگان، بیشتر افراد معتقدند که بازارچه‌های مرزی سود و منفعت برابری برای روستاییان ندارند، که دلیلش یکی به این خاطر است که بیشتر سود حاصل از این بازارچه‌ها عاید سرمایه‌داران، تجار و ... می‌شود تا مردم روستایی، و دیگر اینکه اندازه بارها و کالاها در روزهای مختلف متفاوت است و همچنین برخی از افراد روستایی در روزهای زوج اجازه خروج کالا از بازارچه را دارند و برخی دیگر در روزهای فرد. به همین خاطر امکان سود برابر برای هر فرد روستایی وجود ندارد. آزمون کای اسکوئر این شاخص نیز معنی‌دار بوده و نظر به اینکه میانگین (۲/۵) درصد و کمتر از میانگین (۳) می‌باشد، بنابراین افراد پاسخگو مخالف این شاخص می‌باشند (جدول شماره ۳).

جدول شماره (۳). پاسخ روستاییان به متغیرهای تأثیر بازارچه‌های مرزی

شاخص	فراوانی/درصد	خیلی کم	کم	تا حدودی	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	کای اسکوئر	سطح معنی‌داری
تمایل به مهاجرت به دلیل کسب شغل	درصد	۱۳/۴	۱۸/۹	۲۵/۲	۲۷	۱۵/۵	۳/۳۶	۲۷/۶۳۵	۰۰۰/۰
احساس امنیت شغلی	درصد	۲۵/۹	۳۵/۱	۱۶	۱۳/۴	۹/۶	۲/۱۸	۱۴۳/۸۸۹	۰۰۰/۰
سود برابر از بازارچه مرزی برای هر خانوارهای روستایی	درصد	۲۶/۴	۳۴/۱	۲۰/۰	۱۵/۰	۳/۹	۲/۵	۸۷/۳۴۲	۰۰۰/۰

بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشتر پاسخ‌دهندگان معتقدند که بازارچه‌های مرزی تأثیر زیادی در امنیت اقتصادی نداشته‌اند. با توجه به پاسخ‌ها و مصاحبه با روستاییان، دلیل این امر کاهش چشمگیر فعالیت‌های قاچاق بعد از تأسیس بازارچه و عدم توانایی بازارچه در ایجاد مشاغل جایگزین به صورت گسترده است. نتایج آزمون کای اسکوئر معنی‌دار بوده و نظر به اینکه میانگین (۲/۱۵) درصد و کمتر از میانگین (۳) می‌باشد، بنابراین مردم مخالفانند به عبارتی معتقدند بازارچه‌های مرزی شرط اصلی در ایجاد اشتغال برای آنان محسوب نمی‌شود. یکی از خانوارهای روستایی می‌گوید: «چند سالی هست که کار در مرز کم شده و یا بهتر است بگویم تعطیل شده است. مناطق مرزی را بستند و بازارچه‌های موقت را تأسیس کردند. هر کس که دفترچه مرزی داشته باشد

می‌تواند از بازارچه‌ها استفاده کند. در برخی مواقع ماهی یک‌بار هم نوبتمان نمی‌شود که به بازارچه برویم و کالا وارد کنیم. اگر از همان روز اول مناطق مرزی وجود نداشتند خیلی بهتر بود چون حداقل ما دنبال کار بهتری می‌رفتیم».

با توجه به اینکه فقط دو بازارچه موقت (پیران و دره وران) فعال می‌باشند؛ افراد کولبر، بر روی این دو بازارچه تمرکز دارند. افراد زیادی نیز از شهر مریوان به این بازارچه‌ها و روستاهای مرزنشین می‌آیند، زیرا در برخی از مواقع این بازارچه‌ها به صورت آزاد درمی‌آیند و افراد شهرنشین نیز می‌توانند کالا دریافت کنند (آزاد شدن مرز برای کولبران در همهٔ روزها اتفاق نمی‌افتد، به همین خاطر روزانه افراد زیادی از شهر مریوان و روستاهای دور به این بازارچه‌ها می‌روند و ساعت‌ها منتظر می‌ماند. چه بسا در بیشتر مواقع کالایی دریافت نکنند). با توجه به میزان رضایت پاسخ‌دهندگان نسبت به تأثیر بازارچه‌های مرزی در امنیت اجتماعی افراد، بازارچه‌های مرزی تأثیر زیادی در امنیت اجتماعی برای آن‌ها نداشته‌اند. نتایج آزمون کای اسکوتر معنی‌دار بوده و نظر به اینکه میانگین (۲/۶۰) درصد و کمتر از میانگین (۳) می‌باشد؛ بنابراین مردم مخالفانند؛ به عبارتی معتقدند بازارچه‌های مرزی شرط اصلی در امنیت اجتماعی برای آنان نمی‌باشد. همان‌طور که یکی از ساکنان در این باره می‌گوید: «مرز رسمی باشماق تأثیر آن‌چنانی در بهبود زندگی ما و ایجاد اشتغال برای روستائیان نداشته است. بعضی از افراد روستا روزانه جهت کارگری، تخلیه و بارگیری کالاها به صورت روزمزد در آن مشغول به کار هستند؛ پس در کل نمی‌شود روی آن زیاد حساب کرد و باید گفت که سود اصلی آن به تاجران و صاحب بارهای شهری می‌رسد. چون ما سرمایه‌ای نداریم، پس جایگاهی از این بالاتر هم نمی‌توانیم در آن داشته باشیم. بر روی بازارچه‌های موقت نیز که اصلاً نمی‌شود حساب باز کرد، چون سود حاصل از آن بسیار کم است». با توجه به یافته‌های تحقیق فرضیهٔ اول تأیید می‌شود. به عبارتی، بازارچه‌های موقت مرزی نتوانسته‌اند عملکرد مطلوبی در امنیت اقتصادی و اجتماعی مردم مرزنشین داشته باشند. همان‌طور که از پاسخ افراد مشخص است بازارچه‌های مرزی موقت نتوانسته‌اند تأثیر مثبتی در امنیت اقتصادی و اجتماعی افراد روستایی داشته باشند؛ زیرا قبل از تأسیس بازارچه‌های موقت، شغل اصلی مردم روستایی به‌ویژه روستاهای نزدیک مرز قاچاق کالا بوده است که با

۱۱۵ اثرات بازارچه‌های مرزی موقت در امنیت اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی مرز نشین
 تأسیس این بازارچه‌های موقت شغل اصلی خود را از دست دادند. به عبارتی بازارچه‌های
 موقت نتوانسته‌اند خلأ مربوط به قاچاق کالا را پر کنند (جدول شماره ۴).

جدول شماره ۴). پاسخ روستاییان به تأثیر بازارچه‌های مرزی در امنیت اقتصادی و اجتماعی

شاخص	فراوانی/درصد خیلی کم	کم	تا حدودی زیاد	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	کای اسکوئر	سطح معنی داری
امنیت اقتصادی	۲۰	۲۶/۶	۱۸/۸	۱۷/۵	۱۵/۱۱	۲/۱۵	۱۶/۵۲۴	۰۰۰/۰
امنیت اجتماعی	۲۱/۵	۲۷/۸	۲۵/۷	۱۳/۵	۱۱/۵	۲/۶۰	۴۳/۰۵۶	۰۰۰/۰

آزمون t زوجی نشان می‌دهد که در درآمد حاصل از بازارچه‌های مرزی، قبل و بعد از حذف قاچاق، میانگین‌ها دارای تفاوت معناداری در سطح (۰/۰۰۰) هستند و درآمد افراد نسبت به قبل از حذف قاچاق کاهش یافته است. به این دلیل که شغل بیشتر مردم روستایی وابسته به قاچاق کالا بوده و بعد از تأسیس این بازارچه‌ها، نه تنها درآمد مردم افزایش پیدا نکرده است بلکه کاهش داشته است (جدول شماره ۵).

جدول شماره ۵). نتایج آزمون t زوجی مقایسه میانگین درآمد حاصل از بازارچه‌های مرزی قبل و بعد از حذف قاچاق

میانگین	خطای استاندارد		فاصله اطمینان ۹۵ درصد		آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری
	میانگین	میانگین	کران پایین	کران بالا			
قبل	۲/۸۸						
بعد	۳/۶۰						
تفاوت میانگین‌ها							
درآمد	۰/۱۳۰		-۰/۹۸۵	-۰/۴۷۱	-۵/۵۸۰	۲۴۹	۰/۰

به‌منظور تعیین میزان رابطه بین دو متغیر ایجاد بازارچه‌های مرزی و احساس امنیت از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردیده است. نتایج مربوط به بررسی رابطه بین بازارچه‌های مرزی و احساس امنیت نشان می‌دهد که رابطه بین این دو متغیر در سطح (۹۹) درصد معنادار است. نتایج در (جدول شماره ۶) آورده شده است.

بازارچه‌های مرزی		احساس امنیت
ضریب پیرسون	۱	۰,۶۲۵**
سطح معناداری		۰,۰
جامعه آماری N	۲۵۰	۲۵۰
ضریب پیرسون	۰,۶۲۵**	۱
سطح معناداری	۰,۰	
جامعه آماری N	۲۵۰	۲۵۰

نتیجه‌گیری

توجه به مقوله احساس امنیت در هر کشوری مقدم بر وجود امنیت به معنای عینی آن می‌باشد. ایران از جمله کشورهایی است که دارای مناطق مرزی متعددی با کشورهای هم‌جوار می‌باشد؛ بنابراین توجه به حفظ امنیت و احساس امنیت مردم مرزنشین کشور یکی از مسائل مهم کشور محسوب می‌شود. روستاهای مرزی جزء مناطق محروم کشور به شمار می‌آیند و ساماندهی به این مناطق جهت بهبود کیفیت زندگی آنان امری حیاتی می‌باشد. ناتوانی‌های بالقوه طبیعی و اقتصادی این مناطق، به‌خصوص در بخش کشاورزی و صنعت، به دولت‌ها اجازه داده است که به لحاظ محرومیت‌زدایی، ایجاد اشتغال، پایداری جمعیت و ممانعت از تخلیه مناطق مرزی و وقوع قاچاق، تمهیداتی را در مبادلات بازرگانی نواحی مرزی لحاظ کنند. به همین منظور بازارچه‌های مرزی به‌عنوان سازوکار برآورد اهداف ذکرشده، تشکیل شدند. این مبادلات دارای نقش پُر اهمیتی در اقتصاد نواحی مرزی می‌باشند که می‌توانند موجب صلح و ثبات در این مناطق شوند.

بازارچه‌های مرزی موقت با هدف ایجاد اشتغال برای روستاییان مرزنشین تأسیس شدند. در این راستا پژوهش حاضر به بررسی نقش بازارچه‌های مرزی موقت در امنیت اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی مرزنشین در شهرستان مریوان پرداخته است. در این رابطه پرسش‌هایی مطرح شد که یافته‌های پژوهش به آن‌ها پاسخ داد. با توجه به یافته‌های پژوهش و مصاحبه‌های صورت گرفته، بازارچه‌های مرزی تا قبل از حذف قاچاق کالا، اشتغال‌زایی بسیاری در منطقه مورد مطالعه داشته‌اند، به طوری که شغل بیشتر مردم قاچاق کالا و واردات و صادرات غیرقانونی بوده است، اما با حذف آن

۱۱۷ اثرات بازارچه‌های مرزی موقت در امنیت اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی مرز نشین

بسیاری از روستاییان شغل خود را از دست داده‌اند؛ بنابراین در طرف مدت کوتاهی بسیاری از افرادی که به قاچاق کالا مشغول بودند، بیکار شده و کاهش درآمد و بیکاری به‌عنوان دو مانع بزرگ ارتقاء زندگی در روستاها نمود بیشتری در سطح منطقه پیدا کردند که بازتاب آن را می‌توان در افزایش مهاجرت‌ها و تخلیه روستاهای مرزی و افزایش جمعیت شهر مریوان دید. چنانچه انسداد مرزها همراه با تحول مثبت در عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی مرزنشینان همراه نباشد، بی‌شک هزینه‌ای گزاف با نتیجه‌ای اندک حاصل می‌آید. هرچند که تا حدی این دیدگاه مورد پذیرش بوده و به‌عنوان اقدامی مثبت، بازارچه‌های مرزی برای تجارت رسمی روستاییان به‌عنوان راهکارهای جایگزین از سوی مسئولان تأسیس شدند؛ اما همان‌طور که در ادامه ذکر می‌شود این بازارچه‌ها کارایی لازم را ندارند. با توجه به نظر افراد پاسخگو، بازارچه‌های مرزی تأثیر زیادی در امنیت اقتصادی افراد روستایی نداشته‌اند. همان‌طور که در نتایج آزمون t زوجی مشاهده کردیم، درآمد روستاییان قبل از تأسیس بازارچه‌های مرزی بیشتر از بعد تأسیس آن می‌باشد و دلیل این امر وابسته بودن مردم منطقه به قاچاق کالا می‌باشد. با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، اقدام به سنجش رابطه بین ایجاد بازارچه‌های مرزی و احساس امنیت صورت گرفت که معناداری آن تأیید شد.

پیشنهاد‌های پژوهش

در این زمینه راهکارهایی را مطرح می‌کنیم:

- (۱) تجارت کالا از طریق ایجاد بازارچه‌های مرزی فعال؛
- (۲) توجه و اصلاح ساختار قانونی و مقررات گمرکی بازارچه‌های مرزی، نهادهای سیاسی و امنیتی با هدف رونق و توسعه تجارت برای مرزنشینان؛
- (۳) محور قرار دادن توسعه مناطق مرزی بر اساس منابع طبیعی اعم از آب، خاک، پوشش گیاهی و معادن منطقه با استفاده از نیروی انسانی و دانش بومی و تقویت آن از طریق آموزش حرفه‌ای و ترویج؛
- (۴) سرمایه‌گذاری و توجه بیشتر دولت در مناطق مرزی و ایجاد، گسترش طرح‌های صنعتی بزرگ و کوچک؛

- (۵) برنامه‌ریزی مناسب با توجه به توان‌های گردشگری آن‌ها در زمینه اکوتوریسم و توریسم تجاری که موجب ایجاد اشتغال برای ساکنین روستایی و در نهایت افزایش درآمد آنان می‌شود؛
- (۶) کاهش گرایش به قاچاق کالا با بررسی امکان تبدیل برخی از کالاهای غیرقانونی و مشروط به کالاهای مجاز وارداتی با تعرفه‌های متعادل؛
- (۷) تلاش در جهت تأمین سلامت اقتصادی به منظور افزایش سرمایه‌گذاری در مناطق مستعد و متمرکز بر آن دسته از فعالیت‌هایی که بالاترین کیفیت و میزان محصول را داراست.

- ابراهیمی مستکانی؛ عابد، احمدوند، مصطفی (۱۳۹۴). ارزیابی تأثیرات اجتماعی- اقتصادی بازارچه مرزی سرو بر توسعه مناطق روستایی پیرامون. پژوهش‌های روستایی، دوره (۶)، شماره (۲)، ص (۳۸۸-۳۶۹).
- احمدی‌پور، زهرا؛ حافظ‌نیا، محمدرضا؛ محمدپور، علی (۱۳۸۷). تأثیرات اقتصادی و اجتماعی بازگشایی مرزها؛ نمونه موردی: بخش باجگیران در مرز ایران و ترکمنستان. پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، دوره (۴۰)، شماره (۶۵)، ص (۱۸-۱).
- ارمغان، سیمین (۱۳۹۱). اثرات اقتصادی بازارهای مرزی در توسعه روستاهای شهر آستارا. همایش ملی توسعه روستایی.
- افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین؛ پاپلی یزدی، محمدحسین؛ عبدی، عرفان (۱۳۸۷). ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه‌های مرزی بازتاب‌های توسعه مناطق مرزی؛ مورد مطالعه: بازارچه مرزی شیخ صالح شهرستان ثلاث باباجانی، شهرستان کرمانشاه. ژئوپلیتیک، سال (۴)، شماره (۲)، ص (۸۲-۱۰۹).
- آقابابایی، حسین (۱۳۸۹). قلمرو امنیت در حقوق کیفری. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- چولکی، خلیل (۱۳۹۱). ارزیابی اقتصادی و بررسی منافع حاصله بازارچه‌های مرزی بر روستاهای پیرامون؛ مورد مطالعه: بازارچه مرزی کیله شهرستان سردشت، استان آذربایجان غربی. چهارمین همایش علمی سراسری دانشجویی جغرافیا.
- چولکی، غلامرضا (۱۳۹۱). بررسی نقش تحولات اقتصادی مناطق مرزی در برقراری نظم و امنیت پایدار مرزها مورد مطالعه بازارچه مرزی. همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت، چالش‌ها و رهیافت‌ها.
- حسینی، سیدعلی (۱۳۹۳). تحلیل عوامل مؤثر بر افزایش درآمد و اشتغال روستاییان در استان گیلان. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره (۳)، شماره (۷)، ص (۳۴-۱۹).
- دلاور، علی؛ رضایی، علی محمد (۱۳۸۳). ساخت و هنجاریابی آزمون احساس امنیت و بررسی این احساس در سطح کشور. دفتر تحقیقات کاربردی معاونت طرح و برنامه و بودجه (چاپ نشده).
- شمسی، هژیر؛ حسن‌زاده، ناصر؛ اسماعیل‌زاده، خالد (۱۳۹۲). ارزیابی جایگاه بازارچه‌های مرزی در امنیت و توسعه پایدار شهرهای مرزی، مورد مطالعه: شهرستان سردشت. دانش انتظامی کردستان، سال (۴)، شماره (۱۶).
- طیب‌نیا، هادی؛ منوچهری، سوران (۱۳۹۵). نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی مورد مطالعه: روستاهای بخش خاو و میرآباد شهرستان مریوان. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال (۴)، شماره (۱)، ص (۱۴۷-۱۷۲).

نقش آن در توسعه مناطق مرزی) نمونه موردی: بازارچه‌های مرزی جواترود (شیخ صالح). دومین همایش ملی راهکارهای توسعه اقتصادی با محوریت برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج.

- عبده زاده، سیروان؛ فتح الهی، سعید (۱۳۹۴). بازارچه‌های مرزی و احساس امنیت اقتصادی - اجتماعی روستاییان مرز نشین مورد مطالعه: بازارچه‌ها و روستاهای مرزی شهرستان بانه. مطالعات امنیت اجتماعی، شماره (۴۳)، ص (۳۷-۶۶).
- فتح الهی، سعید (۱۳۹۰). نقش بازارچه‌های مرزی در امنیت اقتصادی مناطق مرزی مهران. فصلنامه تخصصی دانشکده علوم و فنون مرز، سال (۲)، پیش شماره (۲)، ص (۸۵-۱۱۲).
- قادری حجت، مصطفی؛ عبدی، عرفان؛ جلیلی پروانه، زهرا؛ باقری سرنجیانه، ناصر (۱۳۸۹). تبیین نقش بازارچه‌های مرزی در امنیت و توسعه پایدار نواحی پیرامون مطالعه موردی: بازارچه‌های مرزی استان خراسان جنوبی. فصلنامه ژئوپلیتیک، سال (۶)، شماره (۳)، ص (۱۵۱-۱۲۱).
- کامران، حسن؛ محمدپور، علی؛ جعفری، فرهاد (۱۳۸۸). تحلیل کارکردی بازارچه مرزی باجگیران، جغرافیا (انجمن جغرافیای ایران). دوره جدید، سال (۶)، شماره (۱۸ و ۱۹)، ص (۷-۲۵).
- کهنه پوشی، سیدهدادی؛ عنابستانی، علی اکبر (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین فاصله از مرز و میزان درآمد و اشتغال در قاچاق کالا (نمونه موردی: بخش خاوومیرآباد- مریوان). مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال (۴)، شماره (۱۵)، ص (۱-۲۰).
- محمدی یگانه، بهروز؛ مهدیزاده، عصمت؛ مهدیزاده، عفت؛ چراغی، مهدی (۱۳۹۱). ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه مرزی مهران بر توسعه نواحی روستایی مطالعه موردی: دهستان محسن‌آباد. تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی سال (۱۲)، شماره (۲۵)، ص (۷۹-۹۶).
- محمودی، علی (۱۳۸۳). برآورد اثر مبادلات از طریق بازارچه‌های مرزی بر درآمدهای گمرکی دولت. پژوهشگاه بازرگانی، شماره (۳۲).
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). سالنامه آماری شهرستان مریوان در سال ۱۳۹۵.
- Chandoevrit, W., Yongyuth Chalamwong, S. P. (2004), Thailand's Cross Border Economy, A Case Study of Sa Kaeo and Chiang Ra, Thailand Development Resource Institute (TDRI), 15(3), 134-147.
- Friese, H. (2012), Border Economies Lampedusa and the Nascent Migration Industry, The International Journal of Research into Island Cultures, 6 (13), 2- 66.
- FTSE (2013), Frontier Markets, Accessing the next frontier, FTCE PAPER, pp. 1-21.

- Gaffney, N., Karst, R. & Clampit, J. (2016), Emerging market MNE cross border acquisition equity participation: The role of economic and knowledge distance. *International Business Review*, 25(1), 267-275.
- Gu, X., Pui Sun, T., & Chun Kwok, L. (2016), The Economics of Taxation in Casino Tourism with Cross-border Market Power, 20 (1), 113–125.
 - Magerman, G., Studnicka, Z., & Hove, J. V. (2015), Distance and Border Effects in International Trade: A Comparison of Estimation Methods, *Economics Discussion Papers*, No 2015-69, Kiel Institute for the World Economy.
 - Nicholson, R. R. (2013), The motives and performance of cross-border acquirers from emerging economies: Comparison between Chinese and Indian firms, *International Business Review*, 22 (6), 963–980.
 - Niebuhr, A. (2002), Integration Effects in Border Regions – A Survey of Economic Theory and Empirical Studies, *Hamburgisches Welt-Wirtschafts-Archiv (HWWA)*, Hamburg Institute of International Economics, 31 (9), 28-39.
 - Pena, S. (2005), Recent Development in Urban Marginality Along Mexico's Northern border, *Journal of Habitat International*, 9(29), 258- 301.
 - Santoro, J. (2014), *Emerging and Frontier Markets Assessing Risk and Opportunity*, A Corporate Occupier & Investor Services Publication, New York, Word HQ 1290 Avenue of the Americas, United States, pp. 1-53.
 - Wilson, C. (2014), The U.S.-Mexico Border Economy in Transition, *Woodrow Wilson International Center for Scholars*, 8(21) 96-3.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی